

tsaaripoika löytyi

■ Keisarillisen Venäjän viimeisen kruununperillisen maalliset jäännökset on vihdoin löydetty, uskovat asiantuntijat. 13-vuotiaan Aleksein ja hänen 19-vuotiaan sisarensa Marian 90 vuotta sitten tuhotuista ruumiista ei ole jäljellä paljon, mutta kuitenkin tarpeeksi. Tunnistukseen riitti 29 luunkappaletta ja kolme hopeaista hammaspaikkaa.

Päivi Ikonen

Jekaterinburgin kaupungin lähistöltä kesällä löydetty kahden vainajan jäänteet kuuluvat alustavien tutkimusten perusteella erittäin todennäköisesti Venäjän viimeisen tsaarin **Nikolai II:n** lapsille, perintöruhtinas **Alekseille** ja suuriruhtinatar **Marialle**. Uutisen julkisti Sverdlovskin alueen oikeuslääketieteen laitos.

Kahden murhatun teini-ikäisen huolella hävitetyistä ja kätketyistä luurangoista on säilynyt vain rippeet. Ne voivat kuitenkin kertoa paljon tutkijoille, joilla on käytettävissään nykytietämys ja -teknologia.

Erytisen painavaa kieltä puhuu yksi yksityiskohta: vainajien hampaiden korkealatuiset hopea-amalgaamipaikat ovat täsmälleen samanlaisia kuin aiemmin löydettyillä hallitsijaperheen muilla jäsenillä.

Muutakin tiedetään. ”Yhdeksän luun perusteella on tunnistettu nainen, jonka ikä kuolinhetkellä on ollut 18–20 vuotta”, kertoo Venäjän oikeuslääketieteen keskuksen Roszdravan henkilötunnistuksen osaston johtaja, professori **Viktor Zvjagin** puhelimitse *Kemia*-lehdelle.

Kaikkien luiden omistajaa ei vielä ole voitu osoittaa, mutta ne kuuluvat ainakin kahdelle eri ihmiselle. Anatomisissa ja morfologisissa tutkimuksissa on 160-senttisen naisen lisäksi tunnistettu miespuolinen henkilö, jonka ikä on 13–14 vuotta ja arvioitu pituus reilut 140 senttiä.

Säilyneessä takaraivonluussa on reikiä, jotka vaikuttavat luotien tekemiltä. Uhrin ovat menehtyneet yli 60 vuotta sitten. Tar-

kempi aikamääritys ei pahasti vahingoittuneiden luiden perusteella ole vielä onnistunut.

Aleksei ja Maria oli piilotettu lähelle paikkaa, josta aiemmin löydettiin muut, paremmin säilyneet tsaariperheen jäsenet. Luiden alla oli jäänteitä vaatteista, eri aseista peräisin olevia luoteja ja sirpaleita keramiikkaruukusta, jollaisissa on aikoinaan säilytetty rikkihappoa.

Sverdlovskin oikeuslääketieteen laitoksen varajohtaja **Vladimir Gromov** toteaa verkkolehti *Gazetassa*, että nyt varmistuivat lopullisesti myös aiemmin löydettyjen perheenjäsenten henkilöllisyydet. Niiden aitoutta on tosin epäillyt lähinnä vain Venäjän ortodoksinen kirkko.

Kuva leikkosista Tsaarin kuva-albumista

Viimeinen kruununperillinen. Jos historiaa olisi kirjoitettu toisin, Venäjä säilynyt monarkiana ja Aleksei elänyt aikuiseksi, valtaistuimella saattaisi nyt istua hänen lapsensa tai lapsenlapsensa.

Hautaholvina kaivoskuilu

Epävirallisesti työskennelleet tutkijat löysivät Nikolain, hänen puolisonsa keisarinna **Aleksandran** sekä heidän tyttärensä **Olgan**, **Tatjanan** ja **Anastasian** jo vuonna 1979, mutta asia jouduttiin pitämään visusti salassa.

Vainajien jäännökset voitiin kaivaa ylös vasta Neuvostoliiton hajottua vuonna 1991. Sen jälkeen alkoivat DNA-tutkimukset, jotka vuonna 1993 vahvistivat, että kyse todella oli keisarillisen Venäjän viimeiseksi jääneestä hallitsijasta, hänen omaisistaan ja palvelijoistaan.

Ruumiita oli kuitenkin siirrelty, jolloin osa oli joutunut muista eroon. Alekseini ja Marian

Tuskallinen perintö

Suuriruhtinas Aleksei sai syntymässään kaksi hengenvaarallista perintöä: isältään oikeuden Venäjän kruunuun, äidiltään hemofilian.

Aleksandra kantoi isoäidiltään Englannin kuningattarelta **Viktorialta** perimäänsä tautia, jonka hän tietämättään siirsi pojalleen. Vaikka ajan lääketiede jo tunsi sairauden mekanismeja, hallitsijaperheellä ei ollut niistä käsitystä. Suvun miesten sairastumisia ja kuolemia outoon vitsaukseen pidettiin kohtalon iskuna, eikä naisten roolia taudin välittäjänä ymmärretty.

Pientä tsarevitshia tautikohtaukset piinasivat sietämättömin kivuin. Sisäiset verenvuodot ja nivelten turpoaminen muodottomiksi aiheuttivat tuskia, jotka panivat lapsen huutamaan ääneen vuorokausikaupalla. Kolhujen pelko hallitsi pojan elämää, josta riehakkaat fyysiset leikit yritettiin karsia, sillä pienestäkin töytäisystä seurasi heti jättimäinen kivulias mustelma.

Nykyään tiedetään, että hemofilian syynä on virhe X-kromosomin geenissä, joka tuottaa veren hyytymistekijöitä. Häiriö tekijässä F VIII aiheuttaa A-tyyppin hemofilian, vika F IX -tekijässä B-tyyppisen sairauden. Ns. yhden geenin taudissa ei ole muita oireita, vaan hemofiilikko kehittyi veren hyytymät-

Kuvat: Mari Ikonen

Venäjän tsaarit Pietari Suuresta Nikolai II:een lepävät Pietarin-Paavalin katedraalin mahtavien holvien alla. Viimeisimpänä kirkkoon haudattiin Nikolain äiti, keisarinna Maria Fjodorovna (1847–1928) – syntyjään Tanskan prinsessa Dagmar – , jonka arku siirrettiin tämän puolison, keisari Aleksanteri III:n sarkofagin viereen Kööpenhaminasta syksyllä 2006. Nyt kirkon krypta odottaa Alekseita ja Mariaa.

tömyyttä lukuun ottamatta kuten muutkin.

Ennen kuin hemofiliaan kehitettiin tarkka diagnostiikka ja hoitokeinot, potilaat elivät tavallisesti korkeintaan 40-vuotiaiksi. Varhaisimmat hoidot olivat verensiirtoja, ja 1950-luvulla tautia alettiin hoitaa jää-

plasmalla. 1960-luvulla saatiin ensimmäiset hyytymätekijäspesifit lääkkeet.

Nykyajan tehokkaiden valmisteiden ansiosta tauti pysyy hyvin kurissa, eikä potilaiden eliniänodote tilastollisesti poikkea normaalista.

puuttuminen jätti joidenkin mieliin kysymyksiä muiden alkuperästä.

Nikolai II pakotettiin luopumaan kruunusta kansanedustuslaitos duuman helmikuussa 1917 tekemän kumouksen jälkeen. Valtaan noussut väliaikainen hallitus sulki entisen yksinvaltiaan kotiarestiin tämän asuttamaan Aleksanterin palatsiin, mutta siirsi hänet kesällä turvaan poliittiselta kuohunnalta Siperian Tobolskiin.

Vielä Tobolskissa perhe sai viettää melko normaalia elämää, mutta kaikki muuttui työväenpuolueen enemmistöläisten eli bolševikkien johtaman lokakuun vallankumouksen jälkeen. ”Kansalainen **Romanov**” väkineen vietiin vankeina Jekaterinburgiin, jossa sijoituspaikaksi takavarikoitiin insinööri **Ipatjevin** talo.

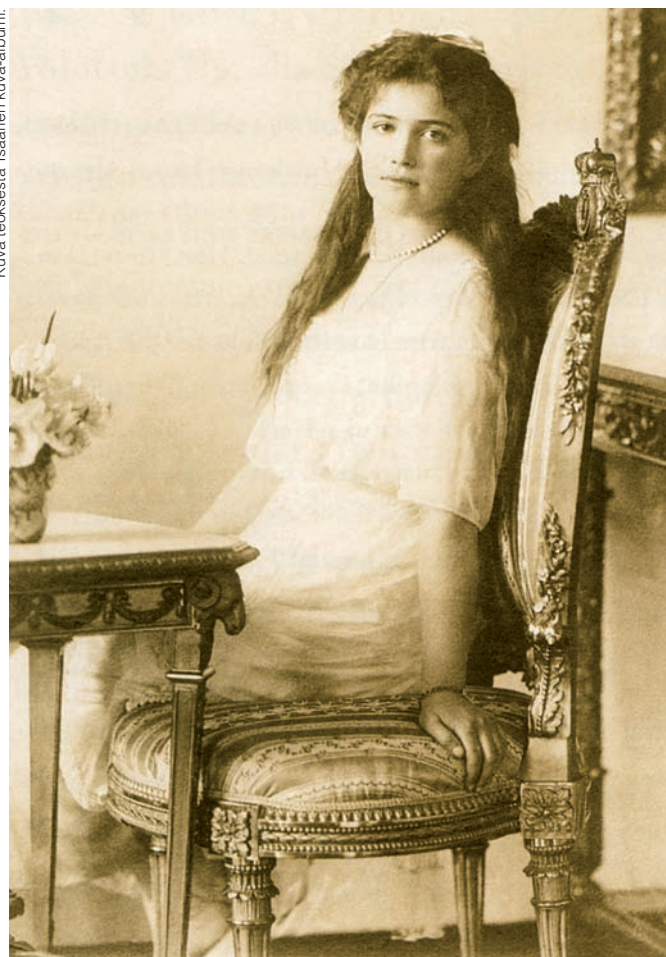
Tilanteen kiristyttyä kansalaissodaksi ja valkoisen armeijan lähestyessä keisarista päätettiin päästä eroon lopullisesti. Moskovasta tulleen käskyn mukaisesti koko perhe teloitettiin heinäkuuisena yönä 1918.

Sen jälkeen ruumiit kuljetettiin kuorma-auton lavalla läheiselle hylätylle kaivokselle, riisuttiin, pilkottiin kirveillä, valeltiin bensinillä ja rikkihapolla ja poltettiin. Jäännökset haudattiin kuoppaan, josta niiden ei uskottu koskaan löytyvän.

► ► ►

Suuriruhtinatar Maria oli aikaisten mukaan rauhallinen, ystävällinen luonne, jonka hyväntahtoisuutta vanhemmat sisaret kotiopettajan mielestä ”käyttivät kenties hiukan väärin”.

Kuva teoksesta Tsaarinen kuva-albumi.

Keisariperhe poseerasi Romanov-dynastian 300-vuotisjuhlien yhteydessä vuonna 1913 myös kotioloissaan. Takarivissä vasemmalta suuriruhtinattaret Maria, Tatjana ja Olga. Keskellä tsaritsa Aleksandra ja tsaari Nikolai sekä nuorin tytär Anastasia. Yhdeksänvuotias perintöruhtinas Aleksei istuu lattialla äitinsä edessä.

Kuva teoksesta Tsaarien kuva-albumi.

Onnellinen perhe

Nikolai II muistetaan heikkona hallitsijana ja surullisena epäonnistujana, joka ei kyennyt pitämään edeltäjiensä luomaa imperiumia koossa.

Jopa oman suvun väheksymän miehen uraa varjostivat mahtavat sedät ja isosedät, joista moni piti kursailematta itseään pätevämpänä jättivaltion ohjaksiin kuin ”Nicky-parkaa”. Tinkimätön perimysjärjestys asetti kuitenkin vuonna 1894 valtaistuimelle 26-vuotiaan ujon, ikäisekseenkin kypsymättömän nuorukaisen.

Kurjistuva köyhälistö, lakkoilu, kapinointi ja poliittinen liikehdintä alkoivat pian nakertaa yksinvaltiuden perustaa, ja tappiot ensin Japanissa ja sitten ensimmäisessä maailmansodassa sinetöivät Romanovien dynastian ja koko maan luhistumisen.

Lyhyen kuherruskuukauden jälkeen Suomen suuriruhtinaskunnassakin vihattiin ”Niku-keisaria” sortajana ja venäläistäjänä, jonka kohtaloa ei pahemmin surtu. Länsivallat kieltäytyivät entisen tsaarin pelastusyrityksistä, kun ne vielä olisivat voineet tuottaa tuloa. Edes Nikolain serkku Englannin Yrjö V – hallitsijoiden äidit olivat siskoksia – ei tarjonnut sukulaiselleen turvapaikkaa.

Tsaarinvallan ja helmikuun kumouksen raunioilla puhkesi 90 vuotta sitten lokakuun vallankumous, jonka synnyttämässä Neuvostoliitossa Nikolain ja muiden viimeisten Romanovien muisto vaiennettiin kuoliaaksi.

Maasta pakenemaan onnistuneet suvun

jäsenet ja läheiset toivat kuitenkin tullessaan dokumentteja ja valokuvia, joissa mennyt aika on säilynyt. Muun muassa niihin perustuu esimerkiksi **Charlotte Zeepvatin** kiehtova *Tsaariperheen kuva-albumi* (Tammi 2005). Venäjälläkin ilmestyy aiemmin kiellettyä kirjallisuutta aiheesta.

Vielä syyskuussa 2007 Venäjän yleisen syyttäjän virasto kuitenkin tiedotti, että viimeistä tsaariperhettä ei rehabilitoida, eli sen mainetta puhdisteta ja kunniaa palauteta, koska perheen ei voida todistaa joutuneen ”poliittisen vainon kohteeksi”.

Sairauden kirous

Synkällä kuvalla on kuitenkin valoisampi kääntöpuoli. Yksityishenkilönä Nikolai oli esikuvallinen: rakastava aviomies ja lempeä, omistautuva isä. Avioliitto saksalais-englantilaisen Hessenin prinsessan **Alixin** kanssa pohjautui aitoon tunteeseen, joka vuosien varrella vain vahvistui.

Pääkaupungin hulinasta läheisen Tsarskoe Selon rauhaan vetäytynyt, tasaisesti kasvanut hallitsijaperhe eli harmonista, suhteellisen yksinkertaista arkea.

Kun kuriirien Pietarista kuljettamat asiakirjat pitivät keisarin työpöydän takana, puoliso keskittyi lapsiinsa. Tyttäret saivat kotiopetusta ja viihtyivät taide- ja musiikkiharrastuksissaan. Yhteisinä vapaahetkinä luettiin ääneen, pelattiin seurapelejä ja har-

rastettiin ulkoilua. Isä rakasti patikointia, lapset vesielämää.

Dramaattisen käänteen aiheutti kuopuksen syntymä. Hemofilia ilmeni perheen loppuun saakka Babyksi kutumassa kruununperillisessä jo vauvana, ja siitä eteenpäin kodin elämää hallitsi pelko.

Tragedia pidettiin kuitenkin salassa, eikä Venäjän satamiljoonaisella kansalla ollut aavistustakaan tilanteesta. Sitä mukaa kuin verenvuotokohtaukset pahenivat, äiti paneutui yhä epätoivoisemmin etsimään keinoja pojan pelastamiseen. Samalla perhe lähes eristäytyi omaan maailmaansa, mikä vähensi sen horjuvaa suosiota entisestään.

Kyseenalaisistakin keinoista yhdellä oli iso osa tsaarinvallan romahduksessa: siperialaisella talonpojalla **Grigori Rasputinilla**.

Tekeytymällä ylivertaiseksi parantajaksi juoppo ”hengenmies” onnistui ujuttautumaan hovin ytimeen, mikä herätti ihmisissä ensin hämmennystä ja sodan puhjettua raihoa, kun alettiin huhuta saksalaismieliseksi epäillyn tsaarittaren ja moukkamaisen irstailijan intiimistä suhteesta.

Ryhmä nuoria aatelisia – joukossa Nikolain oma serkku – päästi lopulta pyhän miehen päiviltä joulukuussa 1916, mutta perheen matkaa kohti tuhoa oli jo myöhäistä pysäyttää.

Rasputinin lupaus tosin piti paikkansa: hemofilia ei koskaan tappanut Venäjän perintöruhtinasta.

Viimeiset hetket

Sen, mitä Ipatjevin talossa tapahtui heinäkuun 16. ja 17. päivän välisenä yönä vuonna 1918, oli määrä jäädä salaan ikuisiksi ajoiksi.

Toisin kuitenkin kävi, sillä tappajat puhuivat ohi suunsa, muutama kohta verilöylyn jälkeen, jotkut vuosikymmenten päästä. Joku lipsautti tiedon juovuspäissään, toiselle synkkä taakka kävi liian raskaaksi kantaa yksin, kolmas tahtoi kerskailla urotyöllään.

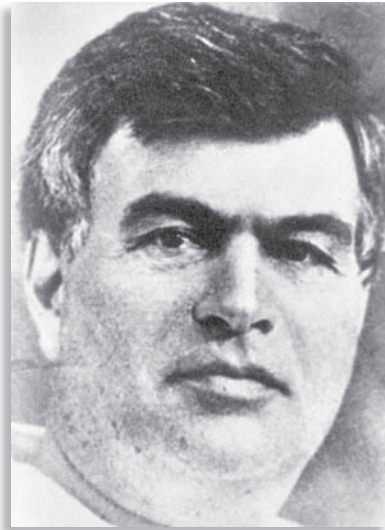
Osa teloittajista dokumentoi tapahtuneen hämmästyttävän tunnollisesti myös kirjallisesti, joskin asiakirjat kätkettiin pikaisesti arkistojen uumeniin. Viimeisetkin salaiset kansiot kuitenkin avattiin Neuvostoliiton jäätyä historiaan, ja usean sukupolven tutkijoiden ansiosta yön kulku tunnetaan nykyään tarkasti.

Edvard Radzinkin Viimeinen tsaari. Nikolai II:n elämä ja kuolema (suom. WSOY 1992) teki keisarin tutuksi myös nyky-Venäjän suurelle yleisölle. Verisen lopun Radzinski kuvaa piinallisen yksityiskohtaisesti.

Aamuyöstä perhe herätettiin ja sen käskettiin pukeutua. Sotilaspuseroinen, Alekseita käsivarsillaan kantanut tsaari vietiin talon kellariin, perässä tulivat hiljaisina leningeissään äiti ja tyttäret sekä perhelääkäri ja kolme palvelijaa. Henkilökunta oli seurannut hallitsijaa karkotukseen omasta halustaan.

Perheen oli annettu ymmärtää, että se halutaan valokuvata. Joukko ryhmittyi siksi säyseästi seinän viereen. Kun sairaat kruununperillinen ja keisarinna oli istutettu heitä varten noudetuille tuoleille, huoneeseen astui 11 miehen aseistettu joukko salaisen poliisin Tshekan komendantin **Jakov Jurovskin** johtamana.

Jurovski luki teloituskäskyn, johon järkyttynyt Nikolai ehti reagoida vastaamalla: ”Te ette tiedä, mitä teette.” Samassa kohdissa komendantin revolveri, ja keisari kaatui

Kuva teoksesta Viimeinen tsaari. Nikolai II:n elämä ja kuolema.

Väkivallan virkamies. Tsaariperheen teloitusta johtanut Jakov Jurevski oli aikalaiskertomusten mukaan kunnianhimoinen luonne.

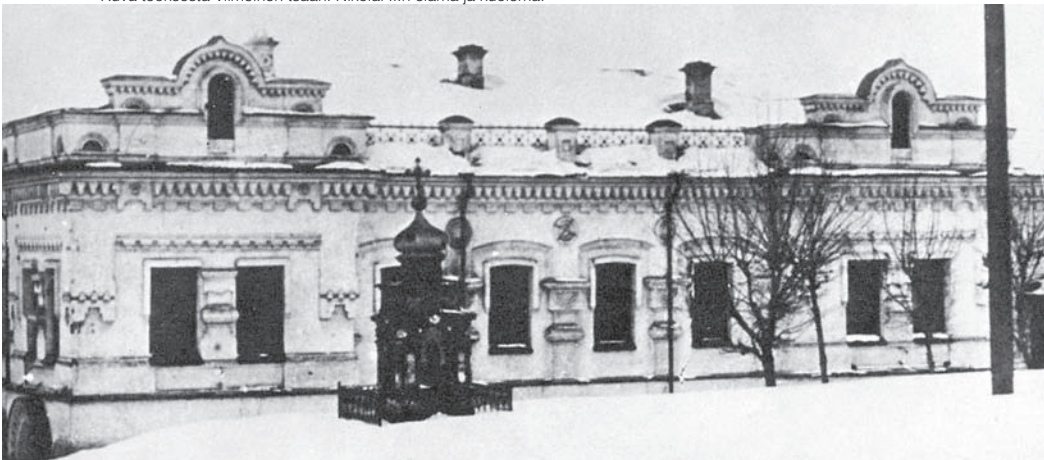
kuolleena maahan. Laukaukset alkoivat kahdella kaikkien pistooleista. Seuraavan kuolettavan osuman sai Aleksandra, sitten tohtori **Botkin**, kokki ja lakeija.

Lattialle pudonnut Aleksei yritti suojata itseään käsillään. Tyttäret pakenivat kirkuen huoneen nurkkiin haavoittuneina mutta elossa. Luodit olivat pysähtyneet ennen sydäntä jalokivipanssariin: nuoret ruhtinattaret olivat ommelleet ainoan jäljelle jääneen omaisuutensa liiviensä kätköihin. Lopulta hovineiti iskettiin kuoliaaksi kiväärinperällä ja osa työistä survottiin hengiltä pistimin.

Nikolai ehti kaksi kuukautta ennen kuolemaansa täyttää 50 vuotta, Aleksandra oli 46-vuotias.

Olga oli menehtyessään 22 vuoden ikäinen, Tatjana kahdenkymmenen. Maria oli kesän korvalla täyttänyt 19 ja Anastasia 17. Aleksei olisi kuukauden kuluttua viettänyt neljäntoista syntymäpäiväänsä.

Kuva teoksesta Viimeinen tsaari. Nikolai II:n elämä ja kuolema.

Ipatjevin talo, jonka neuvostohallitus vuonna 1977 päätti varmuudeksi tuhota, jottei siitä koskaan pääsisi muodostumaan pyhiinvaelluskohdetta. Puskutraktorit lähetti paikalle silloinen Sverdlovskin – kuten Jekaterinburgia kutsuttiin neuvostoaikana – puoluejohtaja Boris Jeltsin.

DNA:ta etsitään

Vaikka Alekseiksi ja Mariaksi oletettuja vainajia tutkivat jekaterinburgilaiset tähdentävät tulosten olevan vasta alustavia, he ovat jokseenkin varmoja siitä, että ne eivät enää muutu. Löytö panee siten lopullisen pisteen huhuille, joiden mukaan joku tsaariperheestä olisi jäänyt surmayönä henkiin.

”Lopullisen vahvistuksen antavat kuitenkin vasta perusteellisemmat tutkimukset”, professori Zvjagin Moskovasta korostaa. Ne olivat lokakuun lopulla juuri alkamassa.

Luille tehdään kaikki mahdolliset tunti- ja minuuttitesteit, muun muassa spektrianalyysi ja röntgenfluoresenssianalyysi. Jäänteitä etsitään bensiiniin tai kerosiiniin palaessaan muodostamista yhdisteistä. Vainajien ikäkin koetetaan tarkentaa. Myös mahdolliset teräseen jättämät viillot yritetään löytää.

Lisäksi haetaan lyijyä, joka epäsuorasti liittäisi vainajat Romanoveihin. Elimistöön kertynyt lyijy kertoo asuinpaikkakunnasta: jekaterinburgilaisilla ei sitä ole, kun taas aiemmin tutkittujen hallitsijasuvun jäsenten jäänteistä lyijyä löytyi. Verkkolehti *Nakanunen* haastattelemat paikalliset asiantuntijat uumoilevat myös geneettisiä todisteita hemofiasta.

”Marraskuun puolivälissä mukaan on tulossa yhdysvaltalaisia tutkijoita”, Zvjagin paljastaa. Haastatteluhetkellä amerikkalaisryhmää vasta koottiin, mutta venäläisprofessori toivoo, että siihen saadaan jäseniä Smithsonian-yliopistosta, jonka asiantuntijasta ja aiempaa kokemusta hän arvostaa suuresti.

Ryhmä yrittää eristää luista proteiinia, josta voitaisiin tehdä tunnistuksen sataprosenttisesti varmistava DNA-analyysi.

”Pahasti palaneista jäänteistä proteiinin löytäminen on työn takana. 300 asteen lämpötilan proteiini vielä kestää, mutta jos kuumuus on ollut 500–600 astetta, se on kyllä tuhoutunut”, Zvjagin harmittelee.

Pietarista on kuitenkin noudettu muiden Romanovien DNA:ta vertailunäytteeksi. Viktor Zvjagin uskoo vaativien tutkimusten kestävän ainakin ensi kevääseen, ehkä pitempäänkin.

Nikolai II omaisineen ja palvelijoineen haudattiin uudelleen pietarilaisen Pietarin–Paavalin linnoituksen kirkkoon heinäkuussa 1998. Pyhätöissä olivat jo ennestään Venäjän tsaarien arkut kaupungin perustajasta **Pietari Suuresta** alkaen.

Aleksein ja Marian toivotaan aikanaan pääsevän samaan leposijaan. □